

Izglītības un zinātnes ministrija

Vaļņu iela 2, Rīga, LV - 1050, tālr. 67226209, e-pasts pasts@izm.gov.lv, www.izm.gov.lv

Rīgā 05.06.2023. Nr. 4-10e/23/1577

Uz _____ Nr. _____

Latvijas Republikas tiesībsargam
tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Par viedokļa sniegšanu

Izglītības un zinātnes ministrijā (turpmāk – ministrija) ir saņemta un izskatīta Latvijas Republikas tiesībsarga (turpmāk – Tiesībsargs) 2023. gada 19. maija vēstule (reģistrēta ar Nr. 4-10e/23/3310), kurā norādīts, ka Tiesībsargs ir saņēmis privātpersonas iesniegumu (reģistrēts 20.04.2023. ar Nr. 534) par prasībām uzņemšanai Rīgas valstspilsētas pašvaldības vispārējās vidējās izglītības iestāžu 10. klasēs 2023./2024. mācību gadā. Lai objektīvi izvērtētu esošo situāciju, Tiesībsargs lūdz ministriju līdz 2023. gada 2. jūnijam sniegt viedokli par Vispārējās izglītības likuma 41. panta otrās daļas iztulkošanu un Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta 2023. gada 1. marta noteikumos Nr. DIKS-23-9-nts “Kombinētā iestājpārbaudījuma organizēšanas kārtība un vienotu kritēriju noteikšana izglītojamo uzņemšanai 10. klasē Rīgas valstspilsētas pašvaldības izglītības iestādēs” (turpmāk – Noteikumi Nr. DIKS-23-9-nts) noteiktajiem uzņemšanas kritērijiem.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta pirmajā daļā noteikts, ka valsts pārvalde ir pakļauta likumam un tiesībām, tā darbojas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros un savas pilnvaras var izmantot tikai atbilstoši pilnvarojuma jēgai un mērķim. Vienlaikus norādām, ka ministrijas funkcijas, uzdevumus un kompetenci reglamentē Ministru kabineta 2003. gada 16. septembra noteikumi Nr. 528 „Izglītības un zinātnes ministrijas nolikums”, kuri neparedz ministrijai tiesības veikt tiesību normu oficiālu tulkošanu. Līdz ar to ministrija nevar sniegt saistošu izskaidrojumu par tiesību normu interpretāciju un to piemērošanu, tāpēc sniegtais skaidrojums ir vērtējams vienīgi kā ministrijas viedoklis, kas nav saistošs citām personām.

Vispārējās izglītības likuma 39. pants nosaka, kādus dokumentus izsniedz par pamatizglītības programmas apguvi. Minētās tiesību normas pirmajā un trešajā daļā ir noteikts, ka par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi izglītojamie Ministru kabineta noteiktajā kārtībā saņem apliecību par vispārējo pamatizglītību, sekmju izrakstu un attiecīgu pamatizglītības sertifikātu. Par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi izglītojamam izsniedz liecību, ja nav iegūts vērtējums gadā kādā no mācību priekšmetiem; vērtējums divos vai vairākos mācību priekšmetos gadā ir zemāks par četrām ballēm; nav iegūts vērtējums kādā no valsts pārbaudījumiem, izņemot gadījumu, kad izglītojamais Ministru kabineta noteiktajā kārtībā atbrīvots no noteiktajiem valsts pārbaudījumiem.

Atbilstoši Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumu Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (turpmāk – Valsts pamatizglītības standarts) 17. punktam valsts noteiktajā pārbaudes darbā skolēna mācību sasniegumu vērtējumu izsaka procentos no maksimāli iespējamā punktu skaita attiecīgajā pārbaudes darbā. Valsts pamatizglītības standarta 27.11. apakšpunktā ir noteikts, ka valsts

**DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU**

pārbaudes darbā vērtējums nav iegūts, ja darba kopvērtējums 2022./2023. mācību gadā ir mazāks nekā 10 procenti. Ministrija norāda, ka, ja izglītojamajam par pamatizglītības programmas apguvi izsniedz licību, pamatizglītības programmas apguve 9. klasē jāapgūst atkārtoti, pamatojoties uz Vispārējās izglītības likuma 32. panta pirmo daļu, kurā ir noteikts, ka pamatizglītības ieguve ir obligāta. Savukārt, ja izglītojamais par pamatizglītības programmas apguvi saņem apliecību par vispārējo pamatizglītību, sekmju izrakstu un attiecīgu pamatizglītības sertifikātu, izglītojamais vispārējās vidējās izglītības programmā tiek uzņemts atbilstoši attiecīgi izvēlētās vidējās izglītības iestādes izvirzītajiem uzņemšanas noteikumiem. Vienlaikus skaidrojam, ka Vispārējās izglītības likuma 39. panta trešās daļas 3. punktā noteiktais nosacījums piemērojams, ja izglītojamais valsts pārbaudes darbā, piemēram, kādā no 9. klases centralizētajiem eksāmeņiem, ir ieguvis vērtējumu, kas ir mazāks nekā 10 procenti.

Cita starpā vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 1. panta otrās daļas 11. punktā norādīto, pamatizglītības sertifikāts ir dokuments, kas apliecina izglītojamā mācību sasniegumus mācību priekšmetā, kurā ir organizēts centralizēts eksāmens. Jāņem vērā, ka līdz 2021./2022. mācību gadam bija noteikts tikai viens centralizēts valsts pārbaudes darbs latviešu valodā pamatizglītības mazākumtautību programmā. Sākot no 2022./2023. mācību gada, pirmo reizi visi valsts pārbaudes darbi vispārējā pamatizglītībā tiek organizēti centralizēti. Atbilstoši Valsts pamatizglītības standarta 15.¹ un 16. punktos noteiktajam valsts pārbaudes darbi vispārējās pamatizglītības pakāpē ir eksāmens, centralizēts eksāmens un monitoringa darbs, ko nosaka Ministru kabineta noteikumi par valsts pārbaudes darbu norises laiku attiecīgajā mācību gadā. Valsts noteiktie pārbaudes darbi, beidzot 9. klasi, ir valsts pārbaudes darbs valodu mācību jomā – latviešu valodā; valsts pārbaudes darbs valodu mācību jomā – svešvalodā (angļu, vācu vai franču – pēc izglītojamā izvēles); valsts pārbaudes darbs matemātikas mācību jomā un starpdisciplinārs valsts pārbaudes darbs, kurā ietverts sociālās un pilsoniskās, dabaszinātņu un tehnoloģiju mācību jomu saturs. Vienlaikus Valsts pamatizglītības standarta noslēgumu jautājumu 27.² punktā noteikts, ka šo noteikumu 16.4. apakšpunktā minētā prasība, ka, beidzot 9. klasi, skolēni kārto starpdisciplināru valsts pārbaudes darbu, kurā ietverts sociālās un pilsoniskās, dabaszinātņu un tehnoloģiju mācību jomu saturs, piemērojama ar 2024. gada 1. septembri.

No minētā izriet, ka 2022./2023. mācību gadā par pamatizglītības apguvi izglītojamais saņem pamatizglītības sertifikātu latviešu valodā, svešvalodā un matemātikā, kuros norādītais mācību sasniegumu vērtējums attiecīgajā mācību priekšmetā, ņemot vērā Vispārējās izglītības likuma 39. panta otrajā daļā noteikto, kalpo kā konkursa atlases kritērijs izglītojamo uzņemšanai vidējās pakāpes izglītības programmās.

Lai gan vidējās izglītības ieguve valstī nav noteikta kā obligāta, Izglītības likuma 1. panta 28. punktā vidējā izglītība skaidrota kā izglītības pakāpe, kurā notiek daudzpusīga personības pilnveide, mērķtiecīga un padziļināta izaugsme apzināti izraudzītā vispārējās vai profesionālās izglītības vai arī vispārējās un profesionālās izglītības virzienā, sagatavošanās studijām augstākajā izglītības pakāpē vai profesionālajai darbībai, iesaiste sabiedrības dzīvē. Savukārt, Vispārējās izglītības likuma 41. panta pirmajā daļā noteikts, ka uzsākt vispārējās vidējās izglītības programmas apguvi ir tiesīga ikviena persona bez vecuma ierobežojuma, ja tā ieguvusi apliecību par pamatizglītību.

Vispārējās izglītības likuma 41. panta otrā daļa nosaka, ka valsts, pašvaldību un valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestādes, uzņemot izglītojamos vispārējās vidējās izglītības programmā, ar dibinātāja atļauju ir tiesīgas rīkot iestājpārbaudījumus atbilstoši valsts pamatizglītības standartam un noteikt uzņemšanas kritērijus. Mācību priekšmetos, kuros izglītojamie kārto centralizētos eksāmenus vispārējās vidējās izglītības iestādes nav tiesīgas rīkot iestājpārbaudījumus. Ministrija vērš uzmanību, ka izglītības iestādēm un tās dibinātājiem jāņem vērā, ka minētajā tiesību normā ir ietvertas izglītības iestāžu tiesības, nevis pienākums ar dibinātāja atļauju rīkot iestājpārbaudījumus un noteikt uzņemšanas kritērijus izglītojamā uzņemšanai vispārējās vidējās izglītības programmā. Vienlaikus jāņem vērā minētā likuma 39. panta otrās daļas nosacījumi, ka pamatizglītības sertifikātā norādītais mācību sasniegumu vērtējums

attiecīgajā mācību priekšmetā kalpo kā konkursa atlases kritērijs izglītojamo uzņemšanai vidējās pakāpes izglītības programmās.

Pastāvot riskam, ka izglītojamā iegūtais vērtējums valsts centralizētajā pārbaudījumā nav pietiekams, lai izglītojamais tiktu uzņemts vispārējās vidējās izglītības iestādē atbilstoši izglītības iestādes noteiktajiem uzņemšanas kritērijiem, vienlaikus pieņemot, ka izglītības iestādei varētu būt noteiktas augstākas izglītības kvalitātes prasības izglītojamo uzņemšanai vidējās izglītības pakāpē, izglītības iestāde ir tiesīga piemērot Vispārējās izglītības likuma pārejas noteikumu 51. punktā noteikto, ka valsts, pašvaldību un valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestādes, uzņemot izglītojamus vispārējās vidējās izglītības programmā 2023./2024. mācību gadam, ar dibinātāja atļauju ir tiesīgas īstenot pasākumus, lai padziļināti izvērtētu izglītojamo zināšanas un prasmes mācību priekšmetos, kuros izglītojamie kārtājuši centralizētos eksāmenus, kāds ir bijis arī likumdevēja mērķis.

Izvērtējot noteikumus Nr. DIKS-23-9-nts iekļautos uzņemšanas kritērijus kopsakarā ar augstāk minēto, ministrijas ieskatā, Rīgas valstspilsētas pašvaldība nav ievērojusi Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 4. punktā noteikto, proti, pašvaldības autonomo funkciju gādāt par iedzīvotāju izglītību, tostarp nodrošināt [...] vidējās izglītības [...] pieejamību, un Izglītības likuma 17. panta pirmajā daļā noteikto, ka katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt [...] jauniešiem iespēju iegūt vidējo izglītību [...], jo, nosakot vispārējās vidējās izglītības iestādēm vienādus uzņemšanas kritērijus ar Rīgas valsts ģimnāzijām, kuras pēc būtības ne tikai īsteno vispārīzglītojošas vidusskolas funkcijas, reģionālā metodiskā un pedagogu tālākizglītības centra funkcijas, bet vienlaikus arī atbalsta un veicina izglītojamo izcilību, kas nozīmē nepieciešamību pēc papildus kritēriju un padziļinātu zināšanu izvērtēšanas izglītojamā uzņemšanai vispārējās vidējās izglītības programmā kādā no Rīgas valsts ģimnāzijām, liedz vispārējās vidējās izglītības apguves iespējas tiem izglītojamajiem, kuri ir saņēmuši dokumentus par pamatizglītības programmas apguvi, bet vienā no mācību priekšmetiem vērtējums gadā ir zemāks par četrām ballēm.

Ņemot vērā iepriekš minēto, ministrijas ieskatā, pieņemot noteikumus Nr. DIKS-23-9-nts, Rīgas valstspilsētas pašvaldība Vispārējās izglītības likuma 41. panta otro daļu ir tulkojusi paplašināti, kas ir pretrunā ar bērna labāko interešu un tiesību uz izglītību nodrošināšanu, jo noteikumus Nr. DIKS-23-9-nts uzņemšanas kritēriji paredz augstākas prasības, kādas izglītojamam noteiktas izglītības dokumentu saņemšanai par pamatizglītības programmas apguvi.

Valsts sekretāra vietniece,
valsts sekretāra pienākumu izpildītāja

Santa Šmīdlere

S. Vanaga, 67047855
sanita.vanaga@izm.gov.lv